

УДК 332.025

Пасічник Ю.В.

ФІНАНСОВА КРИЗА І УКРАЇНА: ДИХОТОМІЧНИЙ ПОГЛЯД

У статті з'ясовано теорії криз, виявлено витоки фінансової кризи в Україні. Зіставлено різні погляди вітчизняних та зарубіжних вчених на причини та особливості її поширення, запропоновано захисні механізми.

Ключові слова: ВВП, енергія, синергетика, система, теорії криз, фінансова криза, хвилі Кондратьєва.

Постановка проблеми: Кризові явища фінансового змісту завжди супроводжували людську спільноту. Починаючи з першої половини ХХ ст., вони набули загрозливих масштабів не лише для окремої країни, або їхньої групи, але й у світовому масштабі. Незважаючи на вагомі наукові здобутки визначних вчених, накопичений практичний досвід за столітній період, фінансова криза, яка розпочалась у 2007 р., набула світового масштабу і донині суттєво коригує цивілізаційний розвиток людства, втручаючись у долю не лише елітних верств населення, але й торкаючись сотень мільйонів жителів на всіх континентах. Щодо України, то вона особливо болісно торкнулася не лише економічного сектора національного господарства, але й вагомо вплинула на суспільний розвиток. Особливість цієї кризи полягає у тому, що вона отримала широке поширення із США, країни, яка до цього часу вважалась непорушною до викликів глобалізованого світу.

На перший погляд ситуація здається дещо несподіваною, як для самих Сполучених Штатів Америки, так і для всього іншого світу. Але як у природі, так і в системах соціального змісту нічого не відбувається спонтанно, навпаки все є закономірними.

Ще задовго до виникнення ознак фінансової кризи 2007 р., а саме в жовтні 2003 р. Сорос Дж., який обізнаний із підвалинами американської економіки, політики, певною мірою – соціальними процесами за аналогією із Нострадамусом в своїй праці “The Bubble of American Supremacy” (російське видання – “Мыльный пузырь американского превосходства”) чітко прогнозує: “На наш погляд, в тому, що відбувається нині у зв’язку з політикою Буша (молодшого – прим. Пасічник Ю.В.), яка направлена на забезпечення американської переваги, відстежується зіставлення із ситуацією, яка розвивається за сценарієм “бум-крах” або “мильні бульбашки” [1, с. 165-166]. Він також чітко визначив сектор економіки з якого почнеться криза – фондовий ринок. Приблизно через чотири роки його передбачення виправдались. Щодо України, то варіант національного “моя хата з краю” не спрацював, і ми знову підійшли невідготовленими до чергового виклику глобалізованого світу.

Беручи до уваги вагомі наслідки світової фінансової кризи для реалій України, є доцільним з’ясувати цю проблему більш детально, порівнюючи різні

погляди, інколи протилежні за змістом, та сформувані відповідні пропозиції щодо формування та реалізації захисних механізмів.

Мета статті. Метою статті є з'ясування ієрархічних та структурних причин світової фінансової кризи щодо України згідно з поглядами науковців з відповідними методологічними підходами.

Завданнями статті є:

- аналіз специфіки зародження та розповсюдження фінансової кризи 2007–2011 рр.;
- виявити причинно-наслідкові зв'язки світової фінансової кризи з суспільною системою України згідно з поглядами науковців;
- розробити окремі пропозиції щодо подолання наслідків кризи.

Виклад основного матеріалу. Перша хвиля фінансової кризи зародилась у середині 2007 р., коли на світових фондових ринках було зафіксовано падіння фондових індексів провідних фінансових компаній. Відчувши, що доходність операцій знижується, спекулятивний капітал, який завжди супроводжує функціонування фондових бірж, переорієнтувався і перейшов із фондових бірж розвинених країн у фондовий сектор країн, що мали привабливі темпи зростання економіки, але були економічно слабкими.

Україна за результатами 2007 р. порівняно з іншими країнами демонструвала досить значні темпи економічного зростання (ВВП – 107,9 %), тому відбулось до певної міри “захоплення” банківського сектора іноземними кредитними ресурсами. Так, лише за 2007 р. в Україну було направлено 24,3 млрд. дол. США середньострокових та довгострокових кредитів, сума яких практично була зіставлена із Зведеним бюджетом України (Зведений бюджет за доходами у 2007 р. у доларовому еквіваленті складав 27 млрд. дол. США) [2]. Коли світова фінансова криза в 2008 р. продовжилась, захоплюючи все нові фінансові ринки інших країн, вільні фінансові активи переорієнтували свій вплив на сировинні та енергетичні активи. Вони стали більш привабливими і враховуючи певну обмеженість їхнього використання та стабільно високий попит на сировинно-енергетичні ресурси на початку 2008 р., ціни на них до середини 2008 р. значно зросли.

Так, у липні 2008 р. ціни на метал зросли на 80%, нафти – 35%, пшеницю – до 70%.

Криза, яка торкнула Україну лише в четвертому кварталі 2008 р., все таки вплинула на річні показники і темпи ВВП знизилась до 102,1% проти 107,9% у 2007 р. Якщо до цього показника додати значне зростання інфляції (за споживчими цінами) – до 122,3%, різке падіння обсягів прибутку господарюючих суб'єктів – до 9 млрд. грн. проти 135,9 млрд. грн. у 2007 р., зростання рівня безробіття до 3% проти 2,3 % у 2007 р., то стає очевидним, що криза, незважаючи на нетривалий період дії, вагомо вплинула на економіку України. Але для населення зниження макроекономічних показників будь-яким негативним чином не відобразилось – продовжували зростати видатки Зведеного бюджету – 309,2 млрд. грн. проти 227,6 млрд. грн. у 2007 р., збільшувались доходи населення – 856,6 млрд. грн. проти 623,3 млрд. грн. у

2007 р., зросла середньомісячна заробітна плата – 1806 грн. у місяць проти 1351 грн. у 2007 р. [2].

Цьому сприяв суто політичний аспект – бажання прикрасити реальність перед черговими виборами. Ігнорування економічних законів, не пристосовуваність економічного механізму країни до зовнішніх чинників, внутрішніх реалій жорстко відбилосся на економічному становищі країн. У цьому контексті доцільно згадати висловлення М. Павлишенка: “Справа в тому, що економічні закони, так само як і закони природи, нічого ні в кого не вимагають, як це часто стверджується. Вони лише виражають внутрішні суттєві постійно діючі причинно-наслідкові зв’язки між компонентами економічного явища. А тому для їх використання потрібні спеціальні господарські механізми, подібно до того, як використовуються закони природи. І залежно від того, який господарський механізм буде створено, таким і буде використання економічних законів” [3, с. 251].

Непідготовленість економічного механізму України до зовнішнього впливу фінансової кризи вагомо відобразилось на результатах 2009 р. – достатньо навести рівень падіння ВВП – до 84,9% проти 102,1 % 2008 р., що є одним із найбільших рівнів падіння серед країн СНД [2].

“Минулого року (2008 р. – прим. Пасічник Ю.) наш фондовий ринок був другим у світі з прибутковості, цього року він один із найбільш “антиприбуткових” – стверджує керівник інформаційно-аналітичного агентства “Форекс-клуб Україна” Микола Івченко. Така ситуація може тривати ще близько півтора року.

На піку кризи лідерами з падіння в українській економіці стали не найслабкіші компанії. Енергооператор Донбасенерго втратив 30%, Дніпроенерго – 25%, Укрнафта просіла на 20%. Акції Єнакіївського металургійного заводу зменшились на 15%. Акції Нікопольського заводу феросплавів зменшились на 64,4%.

Серед перших таких компаній, що заявила про коригування своїх планів в Україні у зв’язку з теперішньою кризою, стала інвестиційна девелоперська корпорація Мігах Group. Портфель побудованих в Україні об’єктів цієї компанії нині сягає \$2, 1 млрд., проте Мігах Group планує заморозити реалізацію усіх своїх проєктів, що знаходяться у стадії передпроектної підготовки [4].

Чому ж саме така ситуація у найгірших варіантах реалізувалась саме в Україні? Зіставимо погляди науковців на ці процеси. Традиційні підходи економічної науки дозволяють, використовуючи відомі теоретичні конструкції, зокрема економічні течії, теорії, концепції, моделі тощо аналізувати та знаходити відповідні “рецепти” поліпшення ситуації. До цієї групи віднесено вчення Кондратьєва М. про економічні цикли, інноваційні підходи Шумпетера Й. та їх послідовників. До другої групи підходів віднесено теоретичні конструкції, які використовуючи інструментарій інших наук, зокрема політології, соціології, психології, системного аналізу аналізують проблеми із врахуванням людського чинника, який є рушієм всіх суспільних процесів. Саме такий “гібрид” методологічного інструментарію дозволяє більш

об'ємніше дослідити специфіку функціонування об'єкта. Найбільш комплексно враховує ці підходи синергетика. Згідно з визначення С. Удовика: "Синергетика – це нове світове сприйняття, вона досліджує механізми глобальної еволюції, ієрархічної побудови світу, феномени самоорганізації і саморозвитку, нелінійності і неврівноваженості, становлення "порядку через хаос" і нестабільності як базової характеристики процесів еволюції" [5, с. 374].

Використовуючи паралельно ці два наявні наукові підходи, з'ясуємо чому ж ситуація в Україні набула саме таких ознак.

Згідно з великими циклами економічної кон'юнктури Кондратьєва М., які мають п'ятдесятирічний термін, на кінець першого десятиріччя XXI ст. припадає зародження кризи, яка отримала назву фінансової (рис. 1) [6].

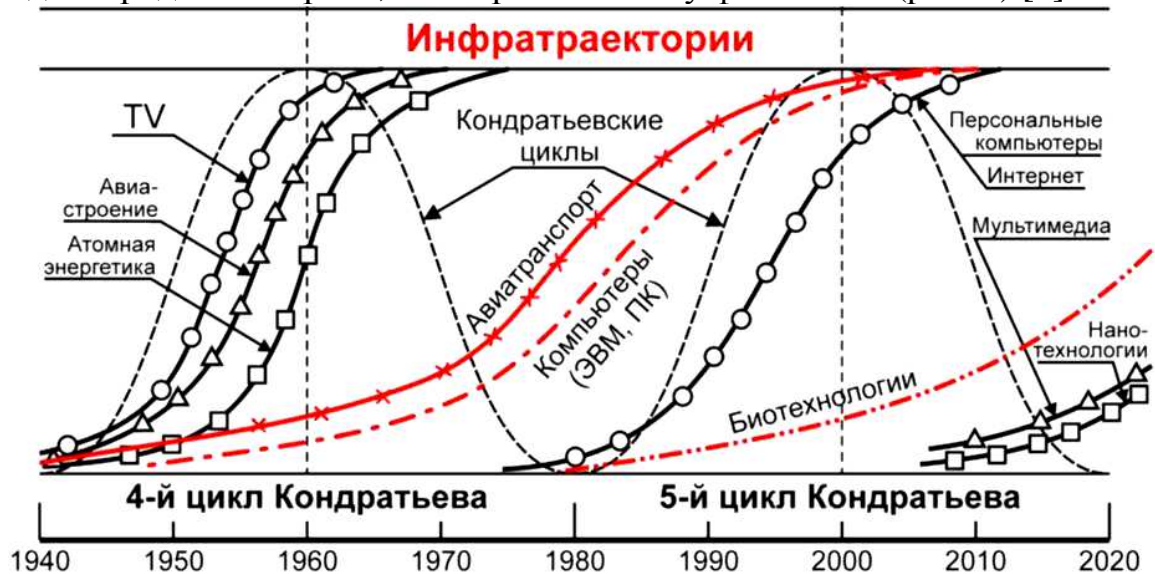

Рис. 1. Дифузія інновацій уздовж підйомів циклів економічної активності Кондратьєва

На рис. 1. зображені 4 та 5 цикли Кондратьєва. Шумпетер Й. стверджував, що інновації викликають великі хвилі ділової активності, але коли інновації впроваджуються в економіку країн, формується своєрідний "вихор споруджуваних руйнувань", який підриває рівновагу попередньої економічної системи і зумовлює зникнення з ринку застарілих технологій та неефективних організаційних структур і сприяє появі нових високотехнологічних виробництв і цілих галузей в результаті чого відбувається зростання економіки та підвищення добробуту людей [7].

Основними інноваціями четвертого циклу були атомна енергетика, квантова електроніка й лазерні технології, супутниковий зв'язок і телебачення. Четвертий технологічний уклад супроводжувався рекордними темпами світового економічного зростання – 4,9% за період з 1950 до 1973 рр. Потім настала фаза депресії з 1973 до 1982 рр.

Базою п'ятого технологічного укладу стали мікроелектроніка, персональні комп'ютери й біотехнології.

Нинішня світова фінансова криза супроводжуватиметься фазою депресії, яка протягнеться до 2020 р., а саме тому за цей період з'являться принципово

нові технології інноваційного змісту. Базою нового системного технологічного укладу найбільш вірогідніше будуть комп'ютерні технології та нанотехнології, генна інженерія, екологічна чиста енергетика.

Харіока М., використовуючи власну розроблену парадигму інноваційного розвитку шостого технологічного укладу, детально обґрунтував перспективи просування на ринок вказаних технологій [8].

Багато вітчизняних вчених певним чином поділяють такий підхід. Так, зокрема Новицький В. у цьому контексті зазначає: “Фактично сьогодні відбувається не тривіальна іпотечна, фінансова або циклічна криза, а криза цивілізаційного масштабу, яка залишить по собі помітний історичний слід, спровокує тектонічний цивілізаційний зсув, наслідком якого найвірогідніше може стати модифікація системи міжнародного поділу праці, прискорення зміни планетарних лідерів, формування структур і систем інформаційної економіки” [9].

Є очевидним, що країни, які зіткнулись із викликами глобалізації у вигляді світової фінансової кризи, шукають ефективних засобів не лише у боротьбі із нею, але й формують суспільний потенціал інноваційного змісту. У США згідно з планом дії виходу із кризи американського Президента Обами Б. здійснюється пріоритетне фінансування енергетичних програм, країни ЄС розробляють проекти з нанотехнологій, у Росії реалізуються проекти освоєння космосу та модернізація базових галузей промисловості.

Характерною особливістю цих процесів інноваційного змісту є перехід до жорстокого державного регулювання управління кризовими процесами.

У доповіді, яка була подана Конгресу США Національним Розвідувальним Бюро наприкінці 2008 р. стверджується, що у світі відбувається широке розповсюдження державного капіталізму в ролі провідної моделі розвитку [10].

Оцінку перспектив України з точки відліку 2008 р. подає Новицький В.: “У цьому контексті перспективи України є невтішними. Безвідповідальність чиновництва, його націленість на задоволення індивідуально-кланових інтересів, а головне – технологічна деградація, що відбувається в країні, закріплення за її економікою вторинно-допоміжного статусу (причому на фоні ліберальної демагогії) в майбутньому матимуть гарантованим наслідком або (у найкращому для України як цілісного адміністративно-територіального утворення випадку) її перетворення на “нову бананову республіку”, або (у “летальному” випадку) дезінтеграцію її регіонів за етнічними та мовними ознаками” [9].

Україна до 2008 р. не зробила суттєвих кроків не лише з модернізації економіки, але й значно розширила бюрократичний апарат, що констатує Павлишенко М.: “Витрати на утримання центральних органів державної влади зросли з 2004 р. до 2008 р. з 1034,9 млн. грн. в рік до 2525,4 млн. грн. у рік, або в 2,5 рази. Але порядку в країні далі немає. Навпаки посилюється безлад в розвитку економіки, на який держава не впливає. І якщо робляться якісь спроби боротьби із корупцією, то вони спрямовані передусім на освіту, медицину тощо, де низька заробітна плата” [3, с. 159].

Тому потрібно вважати позитивними дії Президента України В. Януковича, який ініціював скорочення чисельності міністерств та відомств, а також зменшення кількості державних службовців у 2011 р.

Розглянемо інші погляди вчених, які з'ясовують причинно-наслідкові зв'язки кризи та інноваційного розвитку щодо України з позицій синергетики, що означає виконання дослідження, де в ролі головної рушійної сили є людина – як керівник держави, державний службовець, підприємець, представник електорату, що в сукупності складає український соціум.

Теорія систем, що є складовою методології синергетики, передбачає успішне функціонування об'єкта, коли він має чітко визначену структуру, зрозумілі всім учасникам системи правила її функціонування, ефективний менеджмент. Все це в сукупності сприяє накопиченню енергетики, що є основою розвитку системи.

Наведемо позицію Ю. Пахомова та С. Пахомова щодо енергії українського суспільства в умовах кризи: “Фундаментальним джерелом кризових потрясінь в нашій країні є, безумовно, не лише економіка, але і багаторічна, така, що посилилася саме останніми роками деградація усього суспільства, особливо через всеосяжну корупцію, що стала головним регулятором економічних процесів. В результаті сталося падіння моралі і загасання енергії творення, а також руйнування соціальної сфери і підривання духовних основ розвитку соціуму. Цей непрезентабельний стан як факт, що відбувся, зафіксовано на офіційному рівні. Так, згідно з критеріями ООН, Україна увійшла до числа 46 так званих країн, що не відбулися. А до цього варто додати, що за роки незалежності щодо рівня економічного розвитку, ми нестримно скотилися вниз – аж до передостаннього місця в Європі (позаду тільки Молдова)” [11].

Другою причиною негативних наслідків фінансової кризи є модель економічного розвитку, яка нині реалізується в Україні. Форма радикального лібералізму, яка сформувалась в Україні на початку першого десятиліття XXI ст., як свідчать реалії, не сприяла розвитку науково-технічного прогресу, що показують дані табл. 1 [12, с. 325-330].

Таблиця 1.
Показники науково-технологічного розвитку України

Показники	2000	2002	2004	2006	2008
Кількість працівників наукових організацій, тис. осіб	188,0	178,0	173,6	160,8	149,7
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, шт.	1491	1506	958	999	1160
Кількість інноваційно-активних підприємств, шт.	1705	X	1359	1118	1397
Освоєння нових видів продукції, найменувань	15323	X	X	2408	2446
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млрд. грн.	1,76	3,02	4,54	6,16	

Отже, незважаючи на значне збільшення обсягу фінансування інноваційної діяльності вагомих зрушень не відбувається. Продовжується зменшення чисельності наукових працівників, зайнятих у сфері інноваційної діяльності, зменшується кількість підприємств, причетних до інноваційної діяльності, значно зменшилась (майже у сім разів з 2000 р. до 2008 р.) кількість нових найменувань продукції.

Про неефективність цього шляху розвитку відкрито заявив Дж. Сорос, Президент США Б. Обама взагалі проголосив про кінець “сліпого наслідування” здатності вільного ринку до саморегулювання [11].

Третьою причиною є надзвичайно значне розшарування українського суспільства, що вимірюється відношенням 10% багатих людей до 10% найбідніших, яке в Україні за оцінками фахівців в декілька разів більше ніж в економічно розвинених країнах [11].

Щодо значного накопичення капіталу в обмеженій кількості осіб доцільно згадати висловлювання англійського економіста Доннінга Т.: “Капітал боїться відсутності прибутку або надто маленького прибутку, як і природа боїться пустоти. Але раз є в наявності достатній прибуток, капітал стає сміливішим. Забезпечте 10% і капітал згоден на всяке застосування; при 20% він стає жвавішим, при 50% просто готовий скрутити собі в’язи, при 100% він тупцює ногами, при 300% немає такого злочину, на який він не ризикнув би, хоч би під страхом шибениці” [3, с. 159].

І хоча такому висловлюванню близько півтора століття, проте воно є актуальним і в наш час. Що це означає на практиці для нинішніх реалій України? Така значна диференція доходів населення, яка в основному сформувалась протягом першого десятиліття ХХІ ст. шляхом безконтрольності за прибутками великого бізнесу, практично законодавчо не обмеженим рівнем пенсійних виплат, заохочень окремих категоріям державних службовців тощо не сприяє консолідації суспільства, викликає зневіру у засади справедливості, формує негативні соціальні відносини між верствами населення.

Як варіант контролю над бізнесом можна навести приклад Китаю: “Тут варто зауважити, що в Китаї – на відміну від України, де влада роздавала “своїм людям” фабрики і заводи, – приватний сектор не допускався до оволодіння державною власністю, а створював, під наглядом держави, індустріальні і інші великі об’єкти. Тому за останні роки в країні введено в дію більше 60 тис. нових заводів. Це свідочить націленості китайської держави не на проїдання свого потенціалу, а на його створення і розвиток. У такій ситуації і доля малого (середнього) бізнесу інша. Адже коли національний великий бізнес налаштований на індустріальний розвиток і посилення зовнішніх зв’язків, то і мале підприємництво має шанс підключитися до цього процесу. В Україні, де було відсутнє стимулювання інноваційного розвитку приватизованих заводів, малий бізнес виявився приреченим, а фактично – відкинутим на узбіччя” [11].

Четвертою причиною є значне пригнічення енергетики народу, про що зазначає Ю. Пахомов: “Про те, що дух і енергетика української нації пригнічені, а значить, народ позбавлений сил для активного опору, свідчать

накопичені останніми роками численні факти, які характеризують не окремі явища, а суспільство в цілому. Так, дослідження ВООЗ (Всесвітньої організації охорони здоров'я), проведені в масштабі планети, охарактеризували психологічний стан українського народу як найбільш (у світових межах) депресивне. Висновок цей підтверджує і загальноєвропейське опитування (у якому брав участь і Інститут соціології НАН України), що охопило 24 європейських країни. За підсумками опитування виявилось, що Україна знаходиться на останньому (24-му) або передостанньому місці за такими показниками, як:

- довіра до працівників центральних і місцевих органів державного управління (24-е місце);
- довіра до фінансових компаній і банків (24-е місце);
- оцінка стану сімейного доходу (24-е місце);
- успішний пошук роботи протягом не більше трьох місяців (24-е місце);
- оцінка стану власного здоров'я (24-е місце);
- облаштування свого будинку (24-е місце);
- довіра до міліції (24-е місце);
- прояв на роботі ініціативи (23-е місце);
- можливість вибору сімейного лікаря (24-е місце);
- відчуття себе активною і енергійною людиною (23-е місце);
- відчуття себе щасливою людиною (24-е місце)" [11].

Отже, доволі складно реалізувати напрями інноваційного розвитку, проводити реформи, формувати захисні механізми, коли українське суспільство перебуває у такому стані.

Наведені причини не є вичерпними, можна використовувати методи синергетики та виявляти інші причини, пов'язані з відносинами збирачів та платників податків, взаєминами між центральним та регіональними органами влади, зовнішньополітичною орієнтацією України, проблеми внутрішнього споживчого ринку тощо.

Беручи до уваги такий суспільний стан України, є доцільним визначитись у напрямках виходу із такого складного суспільного стану. Завдання досить складне, яке до цього часу в такому масштабі не поставало перед українським народом.

Отже, деякі пропозиції щодо покращення окремих сторін суспільного життя не будуть ефективними. Водночас, не потрібно відступати від цих проблем. Світова фінансова криза несе не лише загрозу, але й надає шанс усім країнам і народам на краще майбутнє.

Запропоновані нижче рекомендації відбивають напрями та шляхи виходу з кризи в різних сферах суспільної діяльності.

Політичний

1. Направленість на консолідацію всіх верств, регіонів, наукової, творчої, політичних партій і блоків з метою формування позитивної енергії, недопущення її нераціонального використання на внутрішні протистояння.
2. Ініціювання науково-обґрунтованих стратегій суспільного розвитку з формуванням адекватних моделей розвитку.

3. Координація суспільних процесів політичного, соціального, демографічного змісту на національному та регіональному рівнях з метою стабілізації нинішньої ситуації, що є основою ефективного проведення нинішніх реформ.

Економічний

1. Відповідно до стратегії суспільного розвитку України доцільно чітко визначитись із векторами інноваційного розвитку, підкреслюючи його необхідними науковими, технічними, інформаційними, фінансовими ресурсами.

2. Розробка своєрідного “плану дій” проведення реформ економічного змісту, узгодженими за термінами, фінансовими та кадровими ресурсами, направленої на реалізацію стратегічної мети України – стати членом ЄС.

3. Формування регіональних стратегій розвитку, узгоджених із загальнонаціональними, які були б направлені на досягнення конкретних результатів у конкретні строки і ґрунтувались на інноваційній складовій.

4. Розробка та реалізація проектів, планів, програм, націлених на розвиток внутрішнього споживчого ринку, що є основою впровадження інновацій, формує нові робочі місця, сприяє наповненню бюджетів та соціальних фондів всіх рівнів.

Соціальний

1. Виваженість, толерантність, послідовність, наукова обґрунтованість та необхідна забезпеченість ресурсами у проведенні реформ соціальної сфери – науки, освіти, медицини, пенсійного забезпечення тощо, що буде основою стабільного соціального стану.

2. Формування додаткових заходів на рівні загальнонаціональному та регіональному щодо призупинення зменшення чисельності населення. Окремі заходи стосовно збільшення допомоги при народженні дітей суттєво цю ситуацію не покращують.

3. Призупинення деградації молодого покоління. Важливим є контроль ситуації із наркоманією, вживанням спиртних напоїв, варіантами проведення дозвілля. Формування нових молодіжних об'єднань на рівні господарюючих суб'єктів, організацій, адміністративних одиниць. Припинення реклами тютюну, алкогольних напоїв, зокрема енергетичних, у всіх їх проявах.

Висновки. Глобальна фінансова криза має комплексний характер і торкнулась всіх без винятку держав.

Зважаючи на невідповідність України до її проявів, значно втрачені досягнення України зовнішнього та внутрішнього змісту. Криза виявила неефективність економічної моделі України протистояти зовнішнім чинникам та сформувавати раціональний інноваційний механізм.

Подолання наслідків фінансової кризи має ґрунтуватись на здобутках економічної науки, формуванні нового господарського механізму, принципово нової суспільної ідеології, заснованої на загальнолюдських цінностях, враховувати вектори формування нового шостого укладу. Реалізація цих концептуальних положень, направлених не лише на подолання наслідків кризи,

але й виходу на чільні місця у світовому соціумі можливі лише за консолідації українського суспільства, накопиченні позитивної енергії.

Список використаних джерел

1. Сорос Дж. Мыльный пузырь американского превосходства. На что следует направить американскую мощь / Дж. Сорос / Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс. – 2004. – 192 с.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Павлишенко М. Роздуми економіста... / М. Павлишенко / Львів : ЛА “Піраміда”. – 2009. – 424 с.
4. Матеріали офіційного сайту Корреспондент.biz. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent/business/58893/>.
5. Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы. Научное издание. / С.Л. Удовик / – М.: Изд-во “Рефл-бук”, К.: “Ваклер” – 2002. – 480 с.
6. Акаев А.А. Современный финансово-экономический кризис в свете теории инновационно-технологического развития экономики и управления инновационным процессом / Системный мониторинг: Глобальное и региональное развитие/ Ред. Д.А. Халтурина, А.В. Коротаев. М. : УРСС. – 2009. – С. 141–162.
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Перевод с немецкого В.С. Автономова, М.С. Людского, А.Ю. Чепуренко. – М.: Изд-во «Прогресс», 1982. – 456 с.
8. Hirooka M. 2006. Innovation Dynamism and Economic Growth. A Nonlinear Perspective. Cheltenham, UK – Northampton, MA: Edward Elgar.
9. Новицький В. Глобальна фінансово-економічна криза: сутність, системність проявів та перспективи подолання. [Електронний ресурс] / В. Новицький // Науковий журнал. Економічний часопис – XXI. – 2009. – № 1-2. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2009/1-2/200901.html>.
10. Газета “День” від 25.11.2008.
11. Пахомов Ю., Пахомов С. Фінансово-економічна криза [Електронний ресурс] / Ю. Пахомов, С. Пахомов // Економічний часопис. – 2009. – № 7 – 8. – Режим доступу: <http://soskin.info/2009/7>
12. Статистичний щорічник України за 2008 рік. Державний комітет статистики України. – К.: “Інформаційно-аналітичне агентство”. – 2009. – 568 с.

Подано до редакції 25 лютого 2011 року

Пасичник Ю.В.

Финансовый кризис и Украина : дихотомический взгляд

В статье выяснены теории кризисов, выявлены истоки финансового кризиса в Украине. Сопоставлены разные взгляды отечественных и зарубежных ученых на причины и особенности ее распространения, предложены защитные механизмы.

Ключевые слова: ВВП, энергия, синергетика, система, теории кризисов, финансовый кризис, волны Кондратьева.

Pasichnyk Y.V.

Financial crisis and Ukraine : dichotomic view

The article considers theories of crises, identifies the causes of the financial crisis in Ukraine. The views of Ukrainian and foreign scholars on reasons and peculiarities of their increase have been compared. It also offers the protecting mechanisms.

Keywords: GDP, energy, synergetics, system, theories of crises, financial crisis, Kondratiev's waves.

Пасічник Юрій Васильович – доктор економічних наук, професор, декан фінансово-економічного факультету Черкаського державного технологічного університету.